

ОСОБЛИВОСТІ СУЧАСНОЇ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ ІТАЛІЙСЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ

Summary

The article deals with the formation of modern foreign policy of the Italian Republic, outlines the main ways in which modern Italy moves, characterizes the desire of the current government and the personal views of its leaders in understanding the place and role of the Italian Republic in the postbipolar world.

It is noted that Rome has traditionally built its foreign policy priorities in three geographical areas: the Mediterranean, the transatlantic partnership and Europe. These national priorities are unchanging and enduring even in conditions of political instability.

The objective prerequisite for the implementation of Italy's foreign policy is the economic indicators of the state: strong industry, developed agriculture and highly developed scientific potential. However, it should be noted that one of the controversial factors influencing the country's foreign policy is the limitation of Italian sovereignty in many aspects and the country's belonging to the US area of interests, which hinders the implementation of the country's foreign policy, especially after the global financial crisis.

On March 4, 2018, the Eurosceptics won the parliamentary elections – the populist 5 Stars Movement and the center-right coalition, where the ultra right League of the North won the most votes.

One of the most active partners of Ukraine in foreign economic relations is the Italian Republic, which is in the top five in terms of trade turnover, ranks third among the main partners of Ukraine in terms of services provided.

And although “pro-Russian” Italy does not openly oppose Ukraine and, even during Italy's presidency in the EU, Ukraine gained neighbor status, in the foreign policy sphere on the background of the deepening Italian-Russian, relations with Italy at the beginning of this century revealed Italy's distancing from Ukraine, which was confirmed by statements at the highest governmental level of Italian leaders, who did not give Ukraine any chance of gaining EU membership.

Keywords: foreign policy, Italian Republic, populism, Italian-Russian relations, Mediterranean, transatlantic partnership, European Union, Ukraine

Для Італії – однієї з країн-засновниць ЄС і споконвічного члена НАТО – європейський проект та архітектура трансатлантичної безпеки є двома стовпами зовнішньої політики. Рим традиційно вибудовував свої зовнішньополітичні пріоритети за трьома географічними напрямками: Середземномор'я, Трансатлантичне партнерство та Європа. Ці національні пріоритети є незмінними і неминущими навіть в умовах політичної нестабільності.

У червні 2000 року італійський міністр закордонних справ Ламберто Діні визначив під час свого виступу у сенаті базові положення нової офіційної зовнішньополітичної концепції, суть якої полягає у тому, що «...біполярний світ змінився світом протагоністів, членом якого є й сама Італія», викресливши себе зі списку «середніх держав» [1, с. 159].

Об'єктивною передумовою для реалізації зовнішньої політики Італії є економічні показники держави: потужна промисловість, розвинуте сільське господарство та високорозвинений науковий потенціал. Утім, слід зазначити, що одним з суперечливих факторів впливу на зовнішню політику країни є обмеження італійського суверенітету за багатьма аспектами і приналежність країни до зони інтересів США, що заважає, особливо після глобальної фінансової кризи, реалізації зовнішнього політичного курсу країни. На сучасному етапі італійська політика спрямована на розширення міжнародного співробітництва та інтеграції, зміцнення стабільності, миру і безпеки, вирішення глобальних проблем й надання допомоги країнам, які цього потребують. Для реалізації своїх фінансових інтересів Італія співпрацює з міжнародними інституціями та організаціями – такими як ЄС – і країнами, що розвиваються.

За останні 15 років зовнішня політика Італійської Республіки характеризувалася значним посиленням міжнародної активності країни як у Європі, так і в усьому світі загалом. Це відбувалося на основі виробленої італійською владою нової зовнішньополітичної ідеології країни, відповідно до якої система міжнародних відносин характеризується завершенням періоду стратегічної невизначеності у світі після краху біполярізму і переходом до нової системи правил гри в міжнародних відносинах, заснованої на концепції основних гравців (по-італійськи: концепції «світу протагоністів»). Одним із таких гравців, які в нових умовах роблять визначальний вплив на хід світового розвитку, прагне стати і сама Італія.

Для Італії дана концепція – безперечне вікно можливостей. Рим має традиційно партнерські відносини з Москвою, і в його ж інтересах сприяти

нормалізації російсько-американських відносин. В італійській пресі з'явилися коментарі про майбутнє концепції розширеного Середземномор'я, які дозволяють сподіватися, що Рим готовий вжити заходів в цьому напрямку.

Президент Італії С. Маттарелла 28 грудня 2017 року підписав указ про розпуск парламенту, відкривши шлях для проведення нових виборів. 4 березня 2018 року перемогу на парламентських виборах здобули «євроскептики»: популістський «Рух п'яти зірок» (32,7 %) і правоцентристська коаліція, де найбільше голосів зібрали представники ультраправої «Ліги Півночі» (17,5 %). Л. ді Майо, глава «Руху п'яти зірок» і М. Сальвіні, лідер «Ліги Півночі» стали в новому кабінеті віце-прем'єрами, на додачу взявши міністерські портфелі. Водночас обидва хотіли б бути прем'єрами.

Варто зауважити, що цій події передувала серйозна економічна криза останніх 10 років. Наслідки її були очевидні:

- величина державного боргу 2015 року серед країн-членів ЄС була другою після Греції, й Італія вже відчувала «подих» дефолту;
- на початку липня 2011 року розпочався масовий розпродаж акцій італійських банків, курс державних облігацій суттєво знижувався;
- 2011 року державний борг Італії перевищив 120 % ВВП, що вдвічі більше допустимого рівня згідно з Маастрихтськими угодами в ЄС – не вище 60, а 2015 року – 132,3 %;
- рівень безробіття молоді був надзвичайно високим – 32,2 % на грудень 2017 року. Це вдвічі більше ніж загальна цифра у країнах ЄС [2, с. 19 – 24].

Отже, причина приходу до влади в Італії нового уряду – очевидна. Ця політична сила з'явилася як результат невдоволення економічною ситуацією в Італії. Адже криза 2008 – 2017 років у країні змінила лише незначне економічне зростання – багато років відбувається «витік мізків»: з 2008 року

з країни виїхали 1,5 млн громадян. За кордоном працюють вже більше ніж п'ять мільйонів італійців.

Парламентські вибори в Італії 4 березня завершилися великим успіхом для «євроскептиків» та популістів, що виступали за скасування санкцій проти Росії. Вперше в історії країни більшість місць у парламенті отримали депутати від партій, які жорстко критикували Євросоюз та відкрито виступали проти валюти євро.

Головна сенсація – це 32 % голосів «Руху п'яти зірок», який вважають популістським через його еклектичну програму та обіцянки гарантій базового доходу для всіх італійців, що коштуватиме бюджету мільярди євро.

Створений 2009 року на хвилі невдоволення традиційними політичними елітами та наслідками економічної кризи, «Рух п'яти зірок» позиціонує себе як антисистемний, висуває гасла боротьби за пряму демократію, участі робітників в ухваленні рішень на підприємствах, скорочення робочого дня, захисту національного виробника, поліпшення екології, справедливого розподілу біженців усіма країнами ЄС.

На нашу думку, тут доречно згадати про визначення терміну «популізм». В сучасному політологічному словнику йдеться, що «популізм політичний (фр. *populisme*, від лат. *populus* – народ) – ідеологічно-спекулятивна орієнтація суб'єктів політики на політичні ідеї широких мас, що використовують незадоволення своїм життям та соціальним становищем» [3, с. 220].

Виходячи з цього, зрозуміло, що новий уряд в Італії назвав себе «урядом змін».

Лідер політичної сили, 31-річний Луїджі Ді Майо, ще у грудні 2017 року виступав за проведення референдуму про вихід Італії з єврозони, але у січні 2018 року відмовився від цієї ідеї. «Рух п'яти зірок» перевершив очікування соціологів, але отримав лише 245 мандатів з 630 у нижній палаті парламенту та змушений шукати партнерів по коаліції попри напружені відносини з іншими партіями.

Права коаліція, до якої, зокрема, входять партія колишнього експрем'єра Сильвіо Берлусконі «Вперед, Італіє!» та «Ліга Півночі» на чолі з Маттео Сальвіні отримала передбачені соціологами 37 % голосів, перемогла в багатьох провінціях та містах північної й центральної Італії, зокрема в Мілані та Римі. Але праві не мали достатньої кількості мандатів для формування уряду без залучення опонентів.

Сюрпризом стало, попри прогнози соціологів, лідерство серед правих не партії С. Берлусконі, яка отримала 14 % голосів виборців, а «Ліги Півночі» з 18 %.

«Ліга Півночі» виступала за максимальну автономію північних регіонів, федералізацію Італії і водночас намагалася поширити свою діяльність на всю країну, ставши чимось на кшталт французького Національного фронту Марін Ле Пен. Передвиборчу кампанію партія вела під гаслами «Спочатку італійці» і «Стоп вторгненню!», виступала за депортацію 600 тисяч нелегальних мігрантів, які прибули до країни з 2013 року.

У так званому урядовому договорі між партіями «Лігою Півночі» і «Рухом п'яти зірок» зовнішньополітичні орієнтири країни вступили в конфронтацію. Так, «уряд змін» прагнув, з одного боку дотримуватися твердої і незмінної лінії спадкоємності стосовно США і трансатлантичних цінностей (на правах привілейованого партнерства), а з іншого – проявляв новаторський підхід через скасування антиросійських санкцій і бажання більш активного залучення Росії до вирішення регіональних криз.

В ході передвиборної кампанії Л. ді Майо анонсував своїм виборцям негайне виведення італійських військ з Афганістану, не повідомивши США про свої плани – його обіцянка перетворилася на повільне і поступове скорочення чисельності контингенту. М. Сальвіні обіцяв Москві скасування європейських санкцій протягом року, але цього також не відбулося.

Найвідомішим міністром нового уряду став глава міністерства внутрішніх справ (МВС) – федеральний секретар «Ліги Півночі» М. Сальвіні.

Головною метою його дій стала боротьба з нелегальною міграцією. За словами міністра, завданням максимум для нього є повне зупинення міграційного потоку до Італії. Незважаючи на те, що на сьогодні число мігрантів, які прибувають до Італії, далеке від кризових показників, М. Сальвіні регулярно повертається до цієї теми, аби заробити політичні очки. Його рецепт був простий: заборонити приймати в італійських портах судна з біженцями на борту.

Отже, на той момент питання зовнішньої політики і прийняття рішень за ними сконцентрували у своїх руках два лідери: М. Сальвіні та Л. ді Майо (віце-прем'єри: міністр внутрішніх справ і міністр економічного розвитку, праці та соціальної політики відповідно), які нагадували більше конкурентів ніж партнерів в урядовій коаліції. У такій ситуації голова ради міністрів (Дж. Конте) виступав швидше як посередник між двома своїми заступниками.

Було цілком прогнозовано, що вже у серпні 2019 року новий уряд заплутався у взаємних обвинуваченнях та непорозуміннях. Перший на теренах ЄС кабінет популістів протримався 14 місяців. Однак коаліція «Ліги Півночі» і «Руху п'яти зірок», яку більшість місцевих ЗМІ вже «поховали», несподівано відмовилася від дострокових виборів і сформувала новий уряд знову на чолі з прем'єром Джузеппе Конте. Президент Серджіо Маттарелла дав згоду на його призначення. Міністрами так званого «жовто-зеленого уряду» (за партійними кольорами «Руху» і «Ліги» відповідно) стали лідери цих антисистемних партій Л. ді Майо і М. Сальвіні та ще 16 кандидатів, висунутих цими партіями.

Слід відзначити, що сучасний етап італійської зовнішньої політики можна охарактеризувати досить теплими відносинами з Росією. Починаючи з 2000 року, після першого офіційного візиту до Італії президента Росії В. Путіна, зароджується взаємна симпатія між двома країнами, згодом активно розвивається двостороннє співробітництво. Про це свідчить й останній офіційний візит президента РФ на Апенніни 4 липня 2019 року. За повідомленнями місцевої преси, для Путіна це 11-й візит до Італії з часу

його приходу до влади в Росії 2000 року. А чинний глава італійського уряду Дж. Конте став шостим прем'єр-міністром, який запросив В. Путіна з державним візитом до країни. У ході візиту він зустрівся з італійськими політиками і папою римським Франциском. Відбулися переговори глави Росії з президентом Італійської Республіки С. Маттареллою та головою уряду Італії Дж. Конте.

Однією з центральних тем стало питання санкцій. Як зазначив президент, Росія не хотіла вводити відповідні заходи щодо Італії, але і не могла діяти вибірково, зауваживши, що, незважаючи на це, між Москвою і Римом зберігаються особливі відносини. Італія – одна з небагатьох країн в Євросоюзі, яка наполягає на перегляді санкцій.

За словами В. Путіна, жодна італійська компанія не пішла з російського ринку через введення санкцій, а таких компаній близько 500. За 2018 рік торговельний оборот між країнами зріс на 12,72 % порівняно з попереднім періодом. На недавньому економічному форумі у С.-Петербурзі сторони підписали нові контракти у найрізноманітніших галузях

Італійський бізнес несе досить помітні збитки від відповідних санкцій з боку Росії, і уряд Італії хотів би його підтримати, але простору для маневру в нього небагато: заперечує «пріоритетний союзник» – так у Римі називають США.

На прес-конференції в Римі прем'єр-міністр Італії Дж. Конте заявив: «Незважаючи на проблеми у відносинах Росії та Євросоюзу і на режим санкцій, відносини Росії та Італії перебувають у «відмінному» стані».

В. Путін, зі свого боку, заявив, що він «...абсолютно згоден» з цією оцінкою, відносини двох країн перебувають на хорошому рівні, а переговори з Дж. Конте були «конкретними і конструктивними» [4].

До того ж, варто враховувати позиції двох сьогоденішніх політичних лідерів Л. ді Майо та М. Сальвіні з цього питання. Перший ще 2016 року називав санкції «божевільними» і стверджував, що вони завдають Італії шкоду на сім мільярдів доларів на рік. «Наша мета, – наголосив він тоді, –

мати хороші відносини з російським народом... Чому? Тому, що зараз скасування санкцій проти Росії у зовнішній політиці означає також створення спільного антитерористичного фронту».

А «Ліга Півночі» М. Сальвіні загалом має договір про співпрацю з правлячою партією РФ «Єдиною Росією» і виступає за розвиток співпраці з Москвою на Близькому Сході.

У постбіполярному періоді велика увага надається Італією регіону Середземномор'я, де Італія є субрегіональним лідером. Італійці запропонували модель «європейського світу» для реалізації у Середземноморському регіоні, який відіграє для цієї країни важливу роль. Через це робиться акцент на розвитку різних форм співробітництва. Особливої ваги у цій перспективі набуває і прагнення італійців підкреслити важливість Середземномор'я як південного кордону для всього Європейського Союзу загалом [5].

Поряд із Середземномор'ям Італія бере активну участь у регулюванні конфліктів на Близькому Сході та зміцненні безпеки у регіоні. Серед пріоритетних завдань зовнішньої політики Італії у регіоні Близького Сходу та Середземномор'я можна назвати такі:

- посилення зниження напруженості в арабо-ізраїльському конфлікті, встановлення «холодного миру» між арабськими країнами та Ізраїлем;
- прискорення політичної, економічної та соціальної модернізації у країнах регіону;
- сприяння релігійно-культурному діалогу ісламського та західного світів;
- встановлення нового «нафтового порядку», що був би здатний забезпечити найбільш ефективні розподіл і споживання нафтових ресурсів та капіталу;
- залучення агентств країн південного Середземномор'я до економіки Євросоюзу [6, с. 387].

Отже, Італія має безпосередню зацікавленість і можливості тією чи іншою мірою брати участь у контролі над ситуацією у регіоні Середземномор'я та Близького Сходу. Це спричинено, передовсім, тим, що будь-які конфлікти у цьому регіоні призведуть до вкрай небажаного для Італії збільшення міграційних потоків. Окрім того, Італія зацікавлена в економічному розвитку середземноморських країн й в поступовій їхній торговельно-фінансовій інтеграції з ЄС, оскільки зовнішня політика Італії традиційно має економічне спрямування – у ній переважає прагнення до відкритого торговельного та гуманітарного співробітництва з усіма можливими сторонами.

На початку XXI століття Італія разом з Грецією, Словенією, Хорватією, Боснією і Герцеговиною, Албанією взяла участь у висуванні нового субрегіонального проекту – Адріатичної та Іонічної ініціативи (АІІ). Конференція на рівні міністрів закордонних справ була проведена 20 травня 2000 року в італійському місті Анкона і відкрила для Італії нові канали впливу на Балкани. Також після створення АІІ Італія практично стала однією з головних західноєвропейських країн, здатних регулювати післякризовий розвиток на Балканах, що давало Італії можливість утвердитися в ролі одного з центрів тяжіння для країн Південно-Східної Європи [5].

Саме після кризи в Косово відбулася трансформація ідеї «середньої держави» в ідею «світу протагоністів» [7], тобто світу, в якому Італії відведено важливе місце. Пізніше Італія оголосила Балкани зоною своєї «відповідальності» в рамках НАТО.

Італія активно бере участь у зміцненні стабільності та є одним з найголовніших діючих осіб у діалозі ЄС – Середземномор'я. З погляду торговельно-економічних відносин, порівняно з іншими європейськими країнами, структура економіки Італія сильніше взаємопов'язана з економіками країн Середземномор'я як у плані експорту, так і в плані імпорту. Італія має значні ринки в Середземномор'ї, які споживають італійські товари більше ніж це роблять, наприклад, Китай і Японія разом

узяті. Зовнішньоекономічний простір Італії у цьому регіоні існує у межах від Марокко до Туреччини.

На думку аналітиків, антисанкційна риторика Італії та підтримка європейських лідерів-прибічників політики Кремля віддалили країну від традиційних європейських партнерів-важковаговиків – Франції та Німеччини. Скандальна міграційна політика Риму, нехтування фінансовими нормативами ЄС та відхилення Єврокомісією проєкту державного бюджету Італії (вперше серед країн ЄС) через планування в документі надмірних витрат загнали країну до куту.

За дослідженнями політолога Л. Тірінанці, досі Італія вправлялася грати на дві сторони: будучи союзником США і НАТО, підтримувала тісні відносини з Росією.

Л. Тірінанці нагадує про сподівання італійських керівників на Росію, що та може купити державні цінні папери Італії з метою обслуговування зовнішнього боргу Апеннін (130 відсотків ВВП) на тлі бюджетного протистояння між Римом і Брюсселем. Про готовність Москви піти на цей крок повідомив російський президент В. Путін під час зустрічі з італійським прем'єром Дж. Конте в Москві 24 жовтня 2018 року.

Під час цього візиту глава італійського уряду підтвердив, що і надалі домагатимуться скасування санкцій, але правом вето країна не скористається. «Хай не можуть зняти обмеження, але факт послідовної позиції «санкції геть» робить країну Євросоюзу прихильною в очах Москви і дає сподівання на економічну допомогу», – додає експерт. Політика взаємної вигоди *do ut des* («я тобі – ти мені» з лат.) – таким принципом керується нині Рим.

У своїй європейській політиці Італія намагалася показати на найвищому рівні, що її зовнішньополітична стратегія піддається конструктивній перебудові та переосмисленню «італійського внеску» до світової політики. Італія – співзасновниця ЄС та член багатьох міжнародних організацій. У процесі реалізації своєї зовнішньої політики одночасно впливала й на інтеграційні процеси в Європі – є родоначальником створення

та підписання багатьох нормативно-правових актів і документів ЄС. Завдяки тому, що Італія завжди проводила політику активної інтеграції до економічної та політичної сфер ЄС, на сьогоднішні ця країна є активним актором багатопольного світу на арені міжнародних відносин.

Проте прихід до влади в Італії популістів не обіцяє нічого доброго нинішнім елітам Євросоюзу. «Рух п'яти зірок» продовжує, хоча й менше, свою критику європейських інституцій, зосереджуючи увагу на економічній та міграційній складовій. Євроскептицизм є підґрунтям і для правоцентристів «Ліги Півночі», «Вперед, Італіє», «Браття Італії».

Крім того, необхідно пояснити своєрідність цього італійського євроскептицизму, адже в дійсності жодна з партій не прагне виходу Італії з ЄС. І навіть найрадикальніша з них – «Ліга півночі» М. Сальвіні – відійшла від програми тотального «усі проти всіх». Просто італійські політики здебільшого критикують політику всередині єврозони, оскільки бачать, що «євро» не допомагає італійцям подолати 134 % ВВП, заборговані Італією перед ЄС.

До того ж, після приходу до влади в Італії євроскептиків Рим поступово перетворився на альтернативний Німеччині та Франції полюс впливу в Євросоюзі, який об'єднує країни, що виступають за реформування інтеграційного утворення та зниження впливу наднаціональних органів. Наприклад, у міністра внутрішніх справ Італії і лідера партії «Ліга Півночі» М. Сальвіні є власне бачення реформування Євросоюзу («Європа регіонів»). Євроскептик запропонував переглянути основоположні договори ЄС, повернути інтеграцію на стадію Європейського економічного співтовариства, скоротити повноваження наднаціональних органів на користь посилення впливу національних урядів на прийняті рішення.

Варто зауважити, що оглядачі помітили, як акценти стосовно зовнішньої політики Риму помітно змінилися й у виступі у вересні 2019 року прем'єра Дж. Конте порівняно з його промовою у парламенті минулого року, коли він очолював попередній кабінет. Цього разу вже не йшлося про ширшу

співпрацю з Росією, не цитувалися російські класики, не згадувалися санкції, а чітко була заявлена євроатлантична орієнтація Італії – з наголосом на її належності до НАТО.

Одне з важливих завдань НАТО – це забезпечення присутності США в Європі, що, на думку багатьох італійських атлантистів, залишається найактуальнішим завданням. Крім того, наслідуючи свої геополітичні інтереси, Італії завжди вважала актуальними свої відносини з США, які, відповідно, впливали на її безпеку в регіоні широкого Середземномор'я. Цей регіон на початку 90-х належав до одного з найнеспокійніших, оскільки саме тут відбувалися збройні конфлікти та війни: громадянська війна в Алжирі, албанське повстання 1996 року, югославські війни, курдський сепаратизм. Саме тому Італія вітала Стратегію НАТО 1999 року, яка мала на меті посилення ролі НАТО щодо врегулювання криз і відновлення миру та стабільності тільки в тих випадках, коли безрезультатними були превентивні заходи. Виходячи з цього, Італія взяла участь в усіх миротворчих операціях НАТО на Балканах.

Отже, європеїзм (з італійським баченням проблем євроінтеграції) та атлантизм були та будуть присутніми в італійській зовнішній політиці. Хоча ці два вектори іноді й не були виразними через різноманітні внутрішні та зовнішні обставини, вони є основними двома векторами, якими керувалася італійська зовнішня політика після «холодної війни».

Щодо України, то вона ніколи не перебувала серед пріоритетів зовнішньої політики Італії. Крім того, «російський» чинник був і залишається вирішальним – особливо економічно. Однак необхідно розуміти, що Італія завжди мала особливі відносини з Росією, але Італія не проти України. Італійська політика – бути друзями з усіма. Те, що Італія проросійська, не значить, що вона проти України або Грузії. Італія підтримувала асоціацію України з ЄС, безвізовий режим, допомогу.

Можна не сумніватися, що багато італійців не знають, де Україна знаходиться, навіть враховуючи, що тут мешкають і працюють сотні тисяч

українців – їх більше цікавлять проблеми внутрішньої політики, і вони не звертають увагу на Україну. А якщо цікавляться, то часто повторюють риторику уряду.

Сьогодні позиція офіційного Риму щодо визначальних для України питань європейської інтеграції та врегулювання російсько-українського конфлікту виглядає так: Італія підтримує політику ЄС щодо України як у питаннях євроінтеграції, так і територіальної цілісності, але не вважає, що ізоляція Росії – це вихід.

В італійському дипломатичному дискурсі така політика має назву «подвійного треку» (*doppio binario*) – твердість щодо принципів міжнародного права у поєднанні з діалогом і переговорами.

Проте варто нагадати, що Італія та Україна є цінними ринками одна для одної. За обсягом товарообігу України з країнами Європи Італія посідає третє місце, поступаючись Німеччині та Польщі. Зі свого боку, Італія є країною № 1 для українського експорту в ЄС. На неї припадає 15 % українського експорту, що сумарно перевищує обсяг українського експорту до Німеччини та Франції.

Крім того, не маючи потужної політичної підтримки, Україна має в Італії численну діаспору. За офіційними даними, в *Bel Paese* проживає близько 230 тисяч українських громадян.

Отже, виходячи зі згаданого вище, на наш погляд, можна зробити деякі висновки.

1. Період XX – XXI століть характеризується значним посиленням міжнародної активності Італії в Європі та світі загалом.

Активізація зовнішньополітичних зусиль Італії відбувається на основі виробленої італійськими політиками та експертами нової зовнішньополітичної ідеології країни. Головною з особливостей зовнішньої політики Італії останнього десятиліття є прагнення країни оживити свою діяльність на європейській і середземноморській аренах, керуючись при цьому принципом партнерства з провідними західними державами, з одного

боку, і з країнами Близького Сходу, з іншого. Пріоритетними принципами стають глобальний транснаціоналізм і лібералізм, а практичні кроки здійснюються з урахуванням моральних цінностей – цивільних свобод і конституційного права народів в його універсальному розумінні. Зовнішньополітична доктрина Італії орієнтована на співпрацю з ЄС, НАТО, ОБСЄ, Радою Європи.

2. На формування нових засад італійської зовнішньої політики зробили вирішальний вплив такі три фактори:

- 1) Процеси глобалізації та інтеграції.
- 2) Злам біполярної системи світу.
- 3) Виокремлення особливостей національної соціально-політичної та економіко-географічної специфіки Італії в нових умовах.

3. Реалізуючи свою зовнішньополітичну лінію, Рим спирається на активну економічну дипломатію, інтеграційну та регіональну політику, свою політичну вагу впливового члена західної спільноти, військово-політичну взаємодію із США і європейськими союзниками в рамках натовського альянсу, унікальний культурний і потужний науково-освітній потенціал.

4. Пріоритетними для італійської зовнішньої політики є на сучасному етапі такі напрямки:

- 1) Відносини із західними союзниками: європейськими країнами – членами ЄС, НАТО, а також із США.

2) Регіон Південної Європи і Середземномор'я, де особливо слід виділити балканський субрегіон, Кіпр і Мальту, Туреччину, Північну Африку, Близький Схід.

- 3) Центральна і Східна Європа.

- 4) Інші регіони (Латинська Америка, АТР) і Росія.

5. В регіоні Середземномор'я активність Італії виражається в підтримці або у висуненні важливих дипломатичних ініціатив з розвитку регіонального інтеграції та співробітництва.

Переосмислюючи на основі накопиченого досвіду базу своєї зовнішньої політики, Італія при реалізації власних інтересів і прагнень свідомо і послідовно перейшла до висунення значущих регіональних ініціатив з урахуванням загальноєвропейських орієнтирів та установок. «Відповідальність глобального протагоніста» і «європейський світ» визначили проголошення Адріатично-Іонічної ініціативи і підписання в травні 2000 року міждержавної Анконської декларації з цього приводу. Даний проект, у разі його успішної реалізації, може дозволити Італії перехопити у Німеччини, Франції та Великобританії ініціативу в балканському врегулюванні та стати європейським актором № 1 у Південно-Східній Європі. Крім того, у разі реалізації економічної складової Адріатично-Іонічної ініціативи цілком можливе формування масштабної балканської клієнтели Італії з числа чиновників і підприємців держав регіону. Це також зміцнить стратегічні позиції Італії у Південно-Східній Європі.

6. Загальний аналіз відносин Італії та Росії, передусім – торговельно-економічних, дозволяє констатувати той факт, що співпраця на основі механізму регулярних політичних консультацій, особистих зустрічей керівників двох держав, обміну посланнями, а також контактів зовнішньополітичних відомств двох країн створили досить високу ступінь довіри російсько-італійського політичного діалогу. На сучасному етапі сторони активно використовують ці можливості для розширення областей взаємодії, узгоджених єдиних позицій і підходів, все частіше приходять до прийняття спільних або паралельних зовнішньополітичних ініціатив як в європейському масштабі, так і на міжнародній арені загалом. Завданням дипломатії обох країн тепер буде переклад на практичні рейки прийнятих політичних рішень і домовленостей щодо реалізації як двостороннього економічного співробітництва, так і співпраці в рамках загальноєвропейського економічного простору. Італія – один з провідних європейських партнерів Росії, інтенсивний політичний діалог з яким, зокрема

і на найвищому рівні, набув останніми роками насиченого та багатопланового характеру.

7. Одним із найактивніших партнерів України в зовнішньоекономічних зв'язках є Італійська Республіка, яка входить до першої п'ятірки за обсягами товарообороту, посідає третє місце серед основних партнерів України за наданими послугами.

І хоча «проросійська» Італія не виступає відкрито проти України і навіть під час головування Італії в ЄС Україна отримала статус сусіда, але у зовнішньополітичній сфері загалом на фоні поглиблення італійсько-російських відносин стосунки з Італією на початку нинішнього століття виявили дистанціювання Італії від України, що було підтверджено заявами на вищому урядовому рівні італійських керівників, які не дали жодних шансів Україні щодо набуття членства в ЄС.

На нашу думку, наприкінці варто зазначити, що через нинішню пандемію COVID-19 на 1 вересня валовий внутрішній продукт Італії впав у другому кварталі на 12,8 % порівняно з попереднім кварталом і на 17,7 % порівняно з тим же періодом минулого року.

Ігор Храбан,

*доктор політичних наук, професор
кафедри міжнародних відносин
Міжрегіональної академії управління
персоналом*

Список використаних джерел:

1. Барабанов О.Н. Италия после холодной войны: от «средней державы» к «миру протагонистов». М.: РОССПЭН, 2002. 159 с.
2. Пробоїв О.А. Економіка Італії в контексті кризи заборгованості країн ЄС. *Світове господарство і міжнародні економічні відносини*. Випуск 13-2. 2017. С. 19 – 24.
3. *Сучасна політична лексика: енциклопедичний словник-довідник* / за наук. ред. Н.М. Хоми. Львів: «Новий Світ – 2000». 2015. 395 с.

4. Визит президента России Владимира Путина в Италию и Ватикан.
URL: <https://regnum.ru/news/polit/2659484.html>.
5. Italy ready to meet requests for military aid. *FT.com*. 2001. 10 October.
6. Ильинский М.М. Сильвио Берлускони – Премьер Италии. СПб: Юридический центр Пресс, 2004. 585 с.
7. Внешняя политика Италии. URL: <https://sites.google.com/site/italia0007099/vnesnaa-politika-italii>.